

Vlaams-nationalisme betracht Belgische respectabiliteit,

Vlak voor de Eerste Wereldoorlog staat de BWP, overigens met veel plezier, op het punt om mee in het kapitalistische bad te worden getrokken. Meer nog: samen met de antisocialisten, de officiële katholieke sociale organisaties, staan ze klaar om de-nog-op-te-bouwen Belgisch nationale sociale zekerheid te beheren. Alles wordt uit de kast gehaald om respectabiliteit te verdienen en/of te vergroten. Daarvoor worden alle scherpe kantjes deskundig weg gevijld en voorgoed naar het rijk der lippen-dienst verwezen: republikenisme, klassenstrijd, Vlaamse eisen, revolutionaire retoriek enz. worden plotseling vieze begrippen. En, uiteraard, wordt de geschiedenis van de beweging volledig volgens de principes van 'de nieuwe marsrichting' herschreven.

Avanti alias **Oscar Roelants** is de revisionist van dienst en in 1908 verschijnt zijn volumieuze driedelige *Een Terugblik*. Uiteraard zijn de oudere strijders van het eerste uur niet tevreden. O.m. **Pol De Witte**, **Paul Verbauwen** en een anonieme 'Vriend der waarheid'⁽¹⁾ schrijven hun herinneringen op. Zij wijzen o.m. unaniem op het flamingantische karakter van het jonge socialisme dat volledig werd weggegomd, omdat de Vlaamse eisen in de nieuwe context het feest slechts konden verpesten.

De vraag van één miljoen is: hoeveel van het oorspronkelijke socialisme rest er nog in de huidige officiële beweging? En hoeveel boegbeelden, die de beweging hebben grootgemaakt, worden nog op een onversneden manier geëerd, laat staan herdacht? **Moyson? De Paepe? Van Beveren? Anseele? De Man?**

Op de knieën voor de revisionisten

Vandaag, bijna een eeuw later, is de N-VA incontournable geworden in de Belgische politiek en zien we ongeveer hetzelfde gebeuren als bij de sociaaldemocratie een eeuw eerder. Het helpt natuurlijk, dat de buitenparlementaire Vlaamse beweging zo zwak geworden is, zodat het revisionisme nog gemakkelijker vrij spel krijgt om de geschiedenis te herschrijven zoals het best uitkomt voor de hedendaagse machtspolitiek. En waarlijk, men is onvoorwaardelijk op de knieën gegaan voor de **Wilsen**, de **De Schaepprijvers** en C° van deze wereld: mensen, die met een berg antinationalistische premissen behept, duidelijk een ideologische afrekening (moeten) voeren en bijvoorbeeld beweren dat de Frontbeweging een mythe was en het Vlaams-nationalisme op zijn minst meer kwaad dan goed gedaan heeft aan de Vlaamse zaak⁽²⁾. Volgens hen zijn het uitsluitend de **Van Cauwelaerts**, **Martensen** en gematigde visionaire nationalisten zoals **Schiltz** en **Bart de Wever**,

die ervoor gezorgd hebben dat we als Vlamingen al ergens staan en die ervoor gezorgd hebben en nog altijd zorgen, dat de Vlaamse beweging haar finaliteit zal bereiken, wat dat natuurlijk ook moge zijn. De doden kunnen zich niet meer weren, maar in hun plaats probeer ik op een bescheiden manier toch de rol van hoger vernoemde 'vriend der waarheid' op me te nemen. Niet omdat ik sowieso tégen

Van Cauwelaert, Schiltz etc. zou zijn. Natuurlijk hebben al deze mensen grote verdiensten gehad, maar ook de vaak vermaledijde romantische, niet-realistiekers en vooral de vele duizenden naamloze militanten hebben nu eenmaal ook verdiensten, die om geen enkele reden onder de mat mogen worden geveegd.

Sophie Schaepprijver : ideologische afrekening

De historische schuld van België

Er mag ook eens worden afgewogen hoeveel het 'dierbaar België' van de revisionisten zélf een belangrijke historische schuld heeft aan de opkomst van de antidemocratische stromingen binnen het Vlaams-nationalisme? Het systematisch slecht of niet toepassen van de prille taalwetgeving, veel problematischer dan de beter afdwingbare sociale wetgeving (waar men o.m. over een krachtig stakingswapen beschikte), zorgde voor een eerste gevoel van onbehagen bij de flaminganten. De actievoerders op de Gentse Wereldtentoonstelling in 1913 hadden bijvoorbeeld volslagen gelijk, toen ze in aanwezigheid van Albert I strooi-briefjes rond lieten dwarrelen met als titel 'Wij Vlaamsche bevolking worden behandeld als vreemdelingen in ons eigen stad en land'.

Zelfs deze radicalen waren de facto gematigden, want men eiste gewoon de toepassing van de reeds in het parlement afgedwongen taalwetten op de expo onder het motto 'moe-werken indien onze taalrechten volledig ge-eerbiedigd worden, tegenwerken indien wij op onwil stuiten'. Bovendien werd de expo, waar alle geledingen van de Belgische staat officieel aan meewerkten, bijna geïsurpeerd door Frankrijk dat in Gent o.m. door de beweging voor de vernederlandsing van de universiteit zijn belangen op het spel zag staan. En dat terwijl Duitsland, nog geen jaar voor WO I zelfs nog geen eigen officieel nationaal paviljoen openhield. We vinden geen enkele, zelfs geen morele steun van Duitsland aan de flamingantische agitatoren, de kern van het late-re activisme, terug. De Franstalige historicus **José Gotovitch** doorploegde al in 1966 de vooroorlogse archieven van de Duitse ambassade in Brussel. Daaruit bleek dat daar geen enkel spoor te vinden was van een mogelijke voorbereiding op de *Flamenpolitik*. Gotovitch besloot: 'We moeten dus vaststellen dat de oorlog zélf een totale breuk in de Duitse politiek (tegenover België JV) veroorzaakte.'

César De Paepe : socialisten van het eerste uur snel in vergetelheid

Gepolitiseerde geschiedschrijving van het anti-Belgicisme

Toch zien Wils, zijn adept **Yaminne**, De Schaeppdrijver en C° in hun kruistocht tegen het activisme, het allereerste Vlaams-nationalisme m.a.w. de *Flamenpolitik* (die het Vlaams-nationalisme moedwillig heeft gebaard) al opduiken in de 19de eeuw, omdat zij koste wat het kost willen bewijzen, dat het Vlaams-nationalisme (het activisme) een product van Duitse makelij was. Of zoals Frans van Cauwelaert het destijds verwoordde: 'Het activisme is een vreemd gewas, zorgvuldig voorbereid en kunstmatig door de Duitse veroveringspolitiek op de Vlaamse Beweging geënt⁽³⁾.' Hoe dan ook schrijven deze historici de *Flamenpolitik* in de Duitse oorlogsdoelstellingen in, die al van vóór de oorlog vastlagen en waarvan het fameuze *Schlieffenplan* de agressieve uitvoering op het terrein was. De realiteit is dat het activisme al bestond voor de *Flamenpolitik* zich ontwikkelde⁽⁴⁾. Intussen had ook **Des-trée** zijn fameuze *Lettre au roi* geschreven en

daarmee ook in Vlaanderen de geesten doen rijpen.

Frans Van Cauwelaerts Vlaamse meerderheidsstrategie mislukt

En daarenboven was Van Cauwelaerts Vlaamse meerderheidsstrategie mislukt⁽⁵⁾. Zoals Van Cauwelaert zelf, waren alle Vlaamsgezinde parlementairen immers eerst katholiek, liberaal of socialist en pas daarna Vlaming. Precies dit wakkerde de flamingantische frustratie verder aan en zou voor de vooroorlogse embryonale vormen van Vlaams-nationalisme zorgen⁽⁶⁾. Bovendien zou het niet realiseren van aparte Vlaamse en Waalse regimenten in het Belgische leger de directe oorzaak worden van het ontstaan van de geheime Vlaamse Frontbeweging, die andere pijler van het prille Vlaams-nationalisme.

Schaamte over het activisme

Het valt niet te ontkennen dat er binnen het Vlaams-nationalisme een soort schaamte bestaat, die bijvoorbeeld tijdens het interbellum ook al bestond, t.o.v. het activisme. Alleen al de directe connotatie met het Duitse *Militär* is blijkbaar nog steeds onoverkomelijk. Maar was bijvoorbeeld het Britse militarisme niet vergelijkbaar met het Duitse? Lees er de biografie van **Horatio Kitchener** eens op na en je waant je bij 'der grosse Fritz' van Pruisen. Zijn opvoeders (in West-Ierland) lieten hem bijvoorbeeld urenlang vastgebonden tussen twee bomen in de vrije natuur staan, gewoon om hem te 'harden'. Ook het Britse superioriteitsgevoel uit die dagen moet zeker niet onderdoen voor het Duitse. Bovendien interfereerden de Duitsers ook op andere plaatsen dan Vlaanderen. Wie verwijt er de Duitse betrokkenheid bij de onafhankelijkheid van Ierland? Of de essentiële Duitse betrokkenheid in het slagen van de Russische Oktoberrevolutie? Bovendien kun je als natie je vijand maar (politiek) laten scoren als je hem hier-

Martens en Schiltz : aan gematigde krachten zou Vlaanderen alles te danken hebben

Frans Van Cauwelaert

voor de ruimte geeft (cfr. voetbalsport) en inderdaad: België heeft nu eenmaal, wat de *Flamenpolitik* betreft, die ruimte weggegeven. Sowieso kenden *Flamenpolitik* en activisme aanvankelijk een volledig gescheiden ontwikkeling. Over het algemeen, en je merkt het goed met de viering van de 'centenaire' van WO I, blijven we nog te veel hangen in de Wellington Housepropaganda en de geallieerde premisse dat Duitsland heel alleen schuld had aan de oorlog.

Zaktivisten?

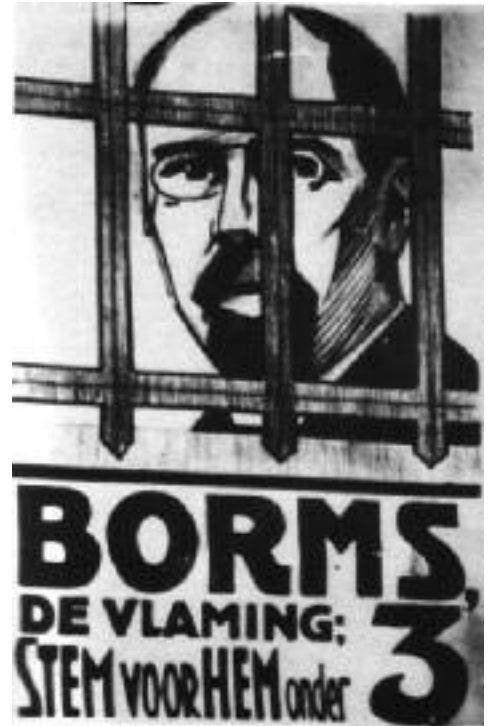
Natuurlijk stellen de revisionisten dat het de activisten in de eerste plaats te doen was om zelfverrijking: 'zaktivisten dus'. Het gaat bij hen eigenlijk in de eerste plaats om een politieke afrekening met het (nieuwe) anti-Belgische element in de beweging, waarvoor alles uit de kast wordt gehaald⁽⁷⁾. Er zijn natuurlijk altijd rotte appels, maar ik weet dit: volgens (rabiaat anti-activist) **Rudiger Wullus** in zijn *Les Archives du Conseil de Flandre* uit 1928 werd aan de activistische toppropagandist **René de Clercq** de hoogste jaarwedde van alle activisten uitbetaald nl. 9.000 frank/jaar. Intussen werd aan kardinaal **Désiré Mercier** een jaarwedde van 25.000 frank per jaar doorbetaald. Bovendien bleef quasi het hele Belgische o.m. justitieapparaat overeind én betaald. Moeten we het activisme bejubelen? Ik zou eerder opteren voor een genuanceerde, eerlijke behandeling ervan. Een aantal politieke dilettanten, die de zegeningen van de Belgische democratie inzake de Vlaamse kwestie meer dan beu waren, kwam uiteindelijk in de Duitse fuik terecht waar alleen nog de vlucht voorwaarts mogelijk was. Op den duur beseften ze dit zelf en wilden ze nog enkele daden stellen die ooit als referentie zouden kunnen dienen zoals bijvoorbeeld het uitroepen van de Vlaamse onafhankelijkheid. De democratische representativiteit blijft het grote probleem van het activisme, maar die geldt bijna voor elke revolutionaire beweging. De activisten waren er overigens van overtuigd, dat ze in aantal representatiever waren dan de revolutionairen van 1830!

'Vlamingen zijn zo lichtelijk te paaien.'

Het actuele Vlaams-nationalisme durft, betreffende zijn ontstaan, hoogstens nog alleen over de Frontbeweging te reppen. Met alle respect maar qua staatsvormende kracht was het activisme belangrijker. Bovendien zat de Frontbeweging op het einde – uiteraard – zowat op dezelfde lijn van het activisme⁽⁸⁾. Uiteraard, want ze botsten eveneens op de (oorzakelijke) kwalen van het vooroorlogse België. De (in)fameuze Sûreté Militaire raadt de eerste minister in september 1917 aan, op een moment dat men de omvang van de Frontbeweging nog niet kent en er ongerust over is, enkele beloften en symbolische toegevingen te doen, want 'Vlamingen zijn zo lichtelijk te paaien'. Uiteindelijk is de reactie op de 'Open brief' van de frontsoldaten dezelfde als die op het Bussumer telegram van precies 2 jaar eerder: Albert I heeft simpel gesteld meer schrik van zijn Franstalige omgeving en de dito legerleiding dan van de Vlamingen. Uiteraard zal de Frontbeweging daardoor radicaliseren.

Zelfbestuur in Vlaanderen of baas spelen in België?

De geallieerde overwinning impliceert de implosie van het activisme, terwijl de Frontbeweging snel desintegreert. In de tijd van Belgische repressie en reactie, is het Vlaams-nationalisme het zuiverst, wegens ook in relatie met het prille communisme, de vele antiburgerlijke stromingen enz. Het genereert ook nog een bredere sympathie o.m. bij minister van justitie **Emile Vandervelde** en C° in de bestraffing, omdat men aanvoelt dat de reactie te ver is gegaan. Een grootse democratische consecratie van het activisme is de spectaculaire verkiezing van het activistische boegbeeld, **August Borms** in gevangenschap op 9 december 1928 met 83.058 stemmen. Dan volgt de grotendeelse recupe-

ratie door de generatie van de 'politieke soldaten' met uiteindelijk de collaboratie met de nazibezetter als gevolg. Hoewel een persoonlijke verantwoordelijkheid natuurlijk nooit volledig kan worden ontkend, is de hele voorgeschiedenis én de verantwoordelijkheid van de Belgische democratie t.o.v. de Vlaamse kwestie ook hier van tel. Het zijn de democratische flaminganten die na WO II (weer eens) de meubelen hebben gered. De jaren '60, Leuven Vlaams en inspiratoren à la **Maurits Coppieters** brachten het democratisch Vlaams-nationalisme weer heel even naar een hoogtepunt. Het Vlaams Blok heeft dit volledig teniet gedaan en het Vlaams-nationalisme terug in de taboesfeer gebracht. N-VA heeft de aanvankelijke verdienste om het Vlaams Belang op korte tijd irrelevant te maken, maar teert op

Overgelopen frontsoldaten, waaronder Karel De Schaepdrijver

een onbarmhartig neoliberal economisch programma. Meer en meer in het voetspoor van Van Cauwelaert lopende hoop ik dat N-VA op communautair vlak in essentie alleen het zelfbestuur van Vlaanderen blijft nastreven en niet de (verleidelijke) macht over België.

Joost VANDOMMELE

(1)'Een vriend der Waarheid' was waarschijnlijk **Jan de Ridder**, de eerste voorzitter van *De Broederlijk Wevers* of iemand uit zijn directe omgeving.

(2)Zo wordt bvb. de verfransing van Brussel op conto van het activisme geschreven zoals men in de sociale strijd steeds bij een verloren staking a posteriori de krachten beschuldigt die de staking (te lichtzinnig) hebben aangegaan.

(3)Zelfs Lode Wils nuanceert inzake dit thema: 'Om te besluiten : het activisme, dat wil zeggen een anti-Belgische beweging, is door de Duitsers kunstmatig op de Vlaamse Beweging geënt. Maar zij hebben dat maar gekund, omdat de boom ontvankelijk was voor die nieuwe twijg, omdat er dus voldoende verwantschap bestond tussen beide, omdat het antibelgicisme geen volledig 'vreemd gewas' was voor de Vlaamse Beweging van 1914.' *Flamenpolitik en activisme* (1974) p 259

(4)Het activistische *Jong Vlaanderen* werd op 14 oktober 1914 in Gent opgericht. Voor alle duidelijkheid: ds. **Domela** en C° hadden in die dagen geen enkel contact in Brussel of Berlijn. De eerste sporen van een Flamenpolitik dateren van een maand na het uitbreken van de oorlog nl. op 2 september 1914, toen rijkskanselier **von Bethmann Hollweg** een schrijven richtte tot **Maximilian von Sandt**, de chef der Zivilverwaltung te Brussel. Hij wees op het belang dat steunverlening aan de culturele Vlaamse beweging voor Duitslands toekomstige verhouding tot Nederland zou kunnen hebben. Vijf dagen later gaf von Bethmann Hollweg in een brief aan de eerste gouverneur-generaal van België, **Colmar von der Goltz**, te kennen, dat het Belgische vraagstuk onder alle omstandigheden zo geregeld moest worden dat de vriendschappelijke betrekkingen tussen het Duitse Rijk en Nederland gewaarborgd bleven. Tot hertoe waren niet de Vlamingen belangrijk, maar de diplomatie met Nederland! Von der Goltz, die overigens volledig onverschillig was voor de Vlaamse zaak en 'nur Ruhe und Ordnung' in het bezet gebied voorstond, verdween spoedig naar Turkije. Op 27 november 1914 nam **Moritz von Bissing** in Brussel zijn taak over. De nieuwe gouverneur-generaal ontving uit Berlijn een schrijven op 16 december 1914, waarin de kanselier hem aanbeval de 'berechtigten nationalen Bestrebungen' der Vlamingen zijn volle belangstelling te geven. Se-

dertdien ging de *Flamenpolitik* pas echt op volle toeren draaien, waarbij von Bissing in de eerste plaats Hauptmann der Landwehr **Pius Dirr**, de All-Deutscher en Flamenfreund **Theodor Reismann-Grone** en de Vlaming **Jozef Haller von Ziegesar** in zijn beraad betrok. Pas na nieuwjaar 1915, meer bepaald in februari beginnen de eerste tekenen van de *Flamenpolitik* zichtbaar te worden o.m. steun aan het dagblad *De Vlaamische Post* (op zich een mislukking). In haar verslag over februari-april 1915 meldde de *Politische Abteilung* dat ze bezig was de uitgebreide Belgische taalwetgeving toe te passen, grieven en belemmeringen weg te nemen in de besturen, de post (een Duitse dienst), enz. In tal van Vlaamse steden had ze taallessen voor officieren ingericht, ze had een Nederlandse taalgids voor soldaten en bedienden uitgegeven. Aan het onderwijs zou ze bijzondere aandacht besteden, want daar ging de achteruitstelling van het Vlaams dikwijls gepaard met anti-Duitse gezindheid. Nog in februari 1915 begon de scheiding van Vlaamse en Waalse krijgsgevangenen.

(5)De mislukking van Van Cauwelaerts meerderheidsstrategie komt vooral tot uiting in de leger- en schoolwetten.

Legerwet: stemming 2 juli 1913 en publicatie 31 juli 1913; het territorialiteitsprincipe (Vlaams en Waalse regimenten) sneuvelt ten voordele van het tweetaligheidsprincipe met het Frans als enige commandotaal. Schoolwet: stemming 21 januari 1914 en publicatie mei 1914; ook hier kan het territorialiteitsprincipe niet worden doorgedrukt en dit ten voordele van een kreupel tweetalig stelsel en het (in)fameuze principe van de *liberté du père de famille*. Bovendien werd de vernederlandsing van U-Gent in maart 1914 wel gestemd maar het bleef wachten op uitvoeringsbesluiten.

Jozef Haller von Ziegesar

Domela Nieuwenhuis

(6) O.m. de lijst *Het Vlaamsche Blok* die in Gent met een bescheiden succes de gemeenteraadsverkiezingen van 1911 en de parlementsverkiezingen van 1912 betwist. In mei 1914 kwam ook het blad *De Bestuurlijke Scheiding* uit. De uitgevers en redacteurs zijn mensen die we enkele maanden later in het eerste activisme rond ds. Domela Nieuwenhuis zullen terugvinden. De auteurs die onder de pseudoniemen **Testor I, II, III** enz. schreven, spaarden ook 'de drie kraaiende hanen' en vooral Van Cauwelaert niet: 'In den etter uwer rottende partijpolitiek, verstikt gij, onwaardige Vlaamschgezinde politiekers! Achteruit, gij laffe belovers en laaghartige verraders!'. Het in 1912 door Jules Destrée gelanceerde recept van bestuurlijke scheiding, maar dan met een eentalig Vlaanderen, werd als enige valabele oplossing naar voor geschoven.

(7) Dit Belgisch getinte revisionisme van de geschiedenis uit zich niet alleen in de geschiedenis van de Vlaamse bewegingen, het Vlaams-nationalisme in het bijzonder, maar eveneens in de kunst- en literatuurgeschiedenis. Zeker de laatste decennia werden deze domeinen over het algemeen goed politiek correct en Belgisch afgedekt. De spreekwoordelijke uitzonderingen niet te na gesproken.

(8) **Karel De Schaepdrijver** stelt al op 19 september 1917: 'We moeten activist zijn, dat is onze enige redding. Nu moet Vlaanderen gered worden. Nu of nooit!' Toch zal het grootste deel van de aanhang van de frontbeweging loyaal Belgisch blijven al was het maar omdat men vanaf midden 1915 alleen nog Van Cauwelaerts *Vrij België* achter de IJzer ontvangt, die een zekere lijdzaamheid en onwankelbaar geloof in België predikt maar ook fungeert als klachtenbank. Gaandeweg komt de Van Cauwelaert-strategie achter het front meer onder druk en neemt het anti-Belgisch element, een wezenskenmerk van het Vlaams-nationalisme, toe.